

Reserveer nu uw volgende concert op [orkest.nl](https://www.orkest.nl)

Daniel Reuss dirigeert Bachs Magnificat

Nederlands meest gevierde koordirigent leidt het Nederlands Kamerorkest en Cappella Amsterdam in een concert vol Bach, met als hoogtepunt het majestueuze *Magnificat*.

za **11 december 2021**, 20.15 u
ma **13 december 2021**, 20.15 u
Het Concertgebouw

Nederlands Kamerorkest

Daniel Reuss, dirigent
Cappella Amsterdam
Gordan Nikolić, viool/leiding

J.S. Bach - Sinfonia, BWV 1045
J.S. Bach - Suite nr. 3
J.S. Bach - Magnificat

Nederlands
Kamerorkest

Programmatoelichting

Sjosta kovitsj Tsjai kovski

Gordan Nikolić, viool/leiding
Gary Hoffman, cello

vr **15 oktober** TAQA Theater De Vest
za **16 oktober** Philharmonie Haarlem
zo **17** | ma **18 oktober** Het Concertgebouw

Yakult

[orkest.nl](https://www.orkest.nl)

Programma

Wolfgang Amadeus Mozart (1756 - 1791)

Symfonie nr. 41 in C, KV 551 'Jupiter'
(1788)

Allegro vivace

Andante cantabile

Menuetto: Allegretto

Molto allegro

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski (1840 - 1893)

Rococovariaties in A, op. 33 (1877)

Moderato assai quasi Andante - Thema:

Moderato semplice

Var. I. Tempo della Thema

Var. II. Tempo della Thema

Var. III. Andante sostenuto

Var. IV. Andante grazioso

Var. V. Allegro moderato - Cadenza

Var. VI. Andante

Var. VII. e Coda. Allegro vivo

Dmitri Sjostakovitsj (1906 - 1975)

Kammersinfonie in F, op. 73a (1946)

arr. R. Barshai

Allegretto

Moderato con moto

Allegro non troppo

Adagio

Moderato

Nederlands Kamerorkest

Gordan Nikolić, viool/leiding

Gary Hoffman, cello

vr 15 oktober 2021, 20.15 u

(einde concert ca 22.15 u)

TAQA Theater De Vest, Alkmaar

za 16 oktober 2021, 20.00 u

(einde concert ca 22.00 u)

Philharmonie Haarlem

zo 17 oktober 2021, 14.15 u

(einde concert ca. 16.15 u)

ma 18 oktober 2021, 20.15 u

(einde concert ca. 22.15 u)

Het Concertgebouw

Oorspronkelijke noten

De scheidslijn tussen arrangeren en hercomponeren is vaak maar dun, zoals blijkt uit de werken van Tsjaikovski en Sjostakovitsj in dit programma. Alleen Mozarts laatste symfonie klinkt helemaal zoals de componist het zelf heeft opgeschreven.

Symfonie met de slotfuga

In de laatste jaren van zijn leven had Wolfgang Amadeus Mozart moeite om de eindjes aan elkaar te knopen. De hoeveelheid opdrachten liep terug en zijn riante levensstijl maakte het er niet beter op. Hij probeerde zijn inkomen te verhogen met een aantal buitenlandse concertreizen, waarvoor hij enkele nieuwe werken componeerde. In de zomer van 1788 schreef hij in korte tijd zijn laatste drie grote symfonieën. Maar waar en wanneer deze werken zijn uitgevoerd, is niet bekend. Bij een enkel concert werd gesproken over de uitvoering van een symfonie, zoals op 15 oktober 1790 in Frankfurt, maar om welke symfonie het ging vermeldt het programma niet. Zeker is dat *Symfonie nr. 41* zo nu en dan geklonken moet hebben, want op diverse plaatsen werden nog tijdens Mozarts leven partijen uitgeschreven en gebruikt. Ook werd het werk kort na zijn overlijden diverse malen in druk uitgegeven, waardoor het al snel uitgroeide tot de populairste symfonie van Mozart. De Engelse pianovirtuoos Johann Baptist Cramer bejubelde de 'goddelijke volmaaktheid' van het werk en noemde het de 'Jupiter-symfonie', een bijnaam die tot op de dag van vandaag nog steeds gebruikt wordt. Op het titelblad van een in 1822 uitgegeven arrangement voor fluit, viool, cello en piano prijkt Jupiter zelf op een wolk met bliksem in zijn handen. Lange tijd stond *Symfonie nr. 41* bekend als de 'Symfonie met de slotfuga', duidend op het karakter van de finale. Het is een ingewikkeld polyfoon lijnenspel waarin vijf thema's op alle mogelijke manieren over elkaar heen buitelen. Maar dat is nog niet het opvallendste, want de oefenboekjes voor aankomende componisten uit die tijd stonden vol met dit soort opgaven. Het meesterlijke is dat het geheel vrolijk en ongecompliceerd klinkt, muziek waar je zorgeloos van kunt genieten, zonder te beseffen hoe ingenieus het geconstrueerd is.

Tsjaikovski of Fitzenhagen

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski was een groot bewonderaar van Mozart. Hij schreef een suite die hij 'Mozartiana' noemde en de basis voor de variaties voor cello en orkest, die hij in de winter van 1877 componeerde, was een eigen thema in de stijl van de late 18e eeuw. Ook de titel *Rococovariaties* wijst in die richting en zelfs de orkestbezetting was van bescheiden 18e-eeuwse grootte. Aanvankelijk componeerde Tsjaikovski het werk voor piano en cello. Het resultaat gaf hij aan zijn vriend en cellist Wilhelm Fitzenhagen om te beoordelen. Fitzenhagen nam het manuscript stevig onderhanden, veranderde de hele opzet van het stuk en herschreef een groot deel van de cellopartij. In eerste instantie was Tsjaikovski boos en teleurgesteld, maar vreemd genoeg liet hij het erbij zitten. 'De duivel hale het! Laat het maar zoals het is', was zijn commentaar. Toen Tsjaikovski het werk later orkestreerde, ging hij uit van de versie van Fitzenhagen en liet de invulling van de cellopartij grotendeels aan de cellist over. Fitzenhagen maakte van de aanvankelijk bescheiden opzet een virtuoos werk waarin de cello kon schitteren. En met succes. Tijdens een concert in Wiesbaden in het voorjaar van 1878 was het publiek uitzinnig van enthousiasme en moest Fitzenhagen drie keer terug het podium op. De aanwezige Franz Liszt liet hem bewonderend weten: 'Je speelde geweldig. Dit is pas muziek.' Is Fitzenhagen zijn boekje ver te buiten gegaan? Wellicht voor de ware Tsjaikovski-fan. Hoewel er de laatste tijd steeds meer belangstelling is voor de oorspronkelijke noten van Tsjaikovski, blijft de versie van Fitzenhagen bij veel cellisten nog steeds favoriet.

Eigen interpretatie

Net zoals zijn *Symfonie nr. 9* na het einde van de Tweede Wereldoorlog een oorlogssymfonie had moeten worden, had Dmitri Sjostakovitsj de intentie om van het *Strijkkwartet nr. 3* een echt 'oorlogskwartet' te maken. Zijn symfonie was echter geen triomfantelijke overwinningsmuziek, maar een klein, hier en daar humoristische werkje, waarvoor hij stevige kritiek kreeg van de Sovjet-autoriteiten. En ook aan het *Strijkkwartet nr. 3* dat hij in 1946 componeerde, is weinig oorlogsretoriek te bespeuren. Het is een compositie van emotionele uitersten, met een vriendelijk onschuldig begin, twee energieke scherzo's, een adagio als een milde treurmars en een finale met een opeenvolging van korte episodes die uitmondt in een wegstervend open einde. Om er toch iets heldhaftigs in te brengen, hadden de delen bij de première titels als 'De krachten van de oorlog ontketend' en 'De eeuwige vraag: Waarom? En voor

wat?', maar die verwijderde Sjostakovitsj meteen daarna weer. Na die eerste uitvoering trok hij het werk helemaal terug en liet het voorlopig niet meer openbaar uitvoeren. Toch beschouwde de componist het als een van zijn beste werken. Jaren later was hij aanwezig bij een repetitie van het stuk door het Beethoven Kwartet. De altviolist Vadim Borisovski herinnerde zich die gelegenheid: 'Hij zat daar maar stilletjes als een gewond vogeltje, de tranen stromend over zijn wangen. Het was de enige keer dat ik hem zo open en hulpeloos zag.' Als vriend van Sjostakovitsj bewerkte Rudolf Barshai, met uitdrukkelijke toestemming van de componist, enkele strijkkwartetten tot symfonieën in kleine bezetting voor zijn Kamerorkest van Moskou. In zijn eerste arrangement, van het *Strijkkwartet nr. 8*, beperkte hij zich tot de toevoeging van strijkers. In de bewerking van het *Strijkkwartet nr. 3* ging Barshai een stap verder door de toevoeging van blazers, harp en celesta. Het gaf hem veel nieuwe mogelijkheden. Door de strijkersbezetting kon hij een volle warme klank maken waarin muzikale lijnen vervloeien. Maar met de directheid van de blazers kon hij diezelfde lijnen scherper afbakenen. Ook had hij een waaier aan klankkleuren tot zijn beschikking. Barshai gaf met het arrangement een geheel eigen interpretatie en diepgang aan de noten van Sjostakovitsj en maakte er bijna een andere compositie van. Sjostakovitsj zelf kon deze *Kammersimfonie op. 73a*, zoals het de geschiedenis is in gegaan, zeer waarderen. Bijna nog meer dan zijn eigen origineel.

Tekst: Kees Wisse

Biografieën

Gordan Nikolić, viool/leiding

Sinds 2004 is Gordan Nikolić concertmeester en muzikaal leider van het Nederlands Kamerorkest. In 1989 kreeg hij zijn eerste aanstelling als concertmeester bij het Orchestre d'Auvergne. Van 1997 tot en met 2017 bekleedde hij dezelfde functie bij het London Symphony Orchestra. In de loop van de jaren is hij uitgegroeid tot het gezicht van het Nederlands Kamerorkest. Hij staat niet als dirigent voor het orkest, maar voert vanaf de eerste lessenaar de musici aan. Nikolić wordt regelmatig gevraagd als muzikaal leider bij diverse internationale gezelschappen, waaronder het Australian Chamber Orchestra, het Orchestre de Chambre de Genève en het Antwerp Symphony Orchestra. Sinds 2007 heeft hij de leiding over het in Spanje gevestigde BandArt. Naast zijn activiteiten als violist en orkestleider is Gordan Nikolić docent aan Codarts in Rotterdam. Hij speelt op een Lorenzo Storioni viool uit 1794.

Gary Hoffman, cello

'Zijn solo's klonken als opstijgende adelaars, (...) zijn spel was van een ingehouden elegantie', zo werd de Canadese cellist Gary Hoffman recent nog bejubeld in een recitalrecensie. Al op 15-jarige leeftijd maakte hij zijn spraakmakende debuut in de Londense Wigmore Hall. En toen hij in 1986 als eerste Amerikaan het prestigieuze Rostropovich Concours in Parijs won, was zijn naam gevestigd. Sindsdien heeft hij samengespeeld met gerenommeerde orkesten over de hele wereld, waaronder het Philadelphia Orchestra, London Symphony Orchestra en het Orchestre National de France. Ook is al hij al vele jaren regelmatig te gast bij het Nederlands Kamerorkest. Enkele bekende componisten als Finzi en Gagneux schreven werk voor Gary Hoffman. Als gepassioneerd kamermuziekmusicus speelde hij op festivals van onder meer Aspen, Verbier en Schleswig Holstein. Sinds 2011 heeft hij de eervolle positie van Maître en Résidence aan de beroemde Chapelle Musicale Reine Elisabeth in Brussel.

Klankcast

Deze podcast laat horen dat musici, dirigenten en zelfs componisten ook maar gewoon mensen zijn. Podcastmaker Botte Jellema gaat met hen in gesprek over liefde, vreemde situaties, het leven en natuurlijk klassieke muziek. Klankcast is te beluisteren in diverse podcastapps of via orkest.nl/klankcast.

Klassieke muziek voor iedereen. Maakt u het mogelijk?

Bij ons krijgt iedereen de kans om te ervaren wat klassieke muziek met je doet. We verwelkomen jaarlijks duizenden kinderen, leiden getalenteerde dirigenten en orkestmusici op en spelen niet alleen op de prestigieuze podia van Het Concertgebouw en De Nationale Opera, maar ook voor buurtbewoners in onze eigen NedPhO-Koepel, in poptempel Paradiso voor nieuw publiek en met kleine ensembles in zieken- en verzorgingshuizen. Geniet u van onze concerten en gunt u dit iedereen? Kijk op orkest.nl/steun wat u als Vriend of Geefkringlid kunt doen.

